

УКРАЇНА

(19) UA

(11) 50456

(13) A

(51) 6 G01N3/56

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІОПИС
ДО ДЕКЛАРАЦІЙНОГО ПАТЕНТУ
НА ВІНАХІДВидається під
відповідальність
власника
патенту(54) ЗРАЗОК ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРИБОТЕХНІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ МАТЕРІАЛІВ І ПОКРИТТІВ ПРИ
УДАРНИХ НАВАНТАЖЕННЯХ

1

2

(21) 2002010401

(22) 15 01 2002

(24) 15 10 2002

(46) 15 10 2002, Бюл. № 10, 2002 р.

(72) Джемелінський В'ячеслав Васильович, Гузенко
Юрій Михайлович, Богомол Іван Васильович(73) НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УКРАЇНИ "КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИ-
ТУТ"(57) Зразок для дослідження триботехнічних вла-
стивостей матеріалів і покриттів при ударних на-
вантаженнях, виконаний у вигляді ролика з глад-
кою циліндричною робочою поверхнею і
доповнений співвісно встановленим з ним диском
овальної або еліптичної форми, при цьому до-
поміжний диск жорстко закріплений на торці роли-
ка двома діаметрально розміщеними штирями, а

діаметр гладкої циліндричної робочої поверхні
ролика більший довжини малої осі вказаного диска
і менший довжини його великої осі, який
відрізняється тим, що він доповнений другим
диском овальної або еліптичної форми, встанов-
леним співвісно з роликом і жорстко закріпленим
двома діаметрально розміщеними штирями на
його протилежному торці, при цьому обидва до-
поміжні диски овальної або еліптичної форми ма-
ють однакові розміри малих і великих осей, отвори
для вказаних штирів в другому допоміжному диску
розміщені по одному колу і у взаємно перпендику-
лярних площинах вздовж цих осей, а довжина
кожного штиря дорівнює загальній ширині ролика і
обох допоміжних дисків

Винахід відноситься до техніки для досліджен-
ня триботехнічних властивостей конструкційних,
мастильних та інших матеріалів, а також твєвдоп-
ластичних змащувальних, полімерних, межалопоя-
мерних, металічних та інших покриттів на гладких
циліндричних робочих поверхнях роликових зраз-
ків при різних режимах їх тертя кочення з віднос-
ним проковзуванням

Відомий зразок для дослідження триботехніч-
них властивостей матеріалів і покриттів при удар-
них навантаженнях, виконаний у вигляді рамка з
гладкою циліндричною робочою поверхнею [Три-
вайло М С, Триваймо П М Устройство для испы-
тания материалов на износ при ударных нагрузках
- А с СССР № 815591, ЖИЗ G01N 3/56, 1961, Б*
И, № 11]

Проте такий роликовий зразок же забезпечує
можливості дослідження триботехнічних власти-
востей матеріалів і покриттів при ударних наван-
таженнях з фіксованими режимами відносного
проковзування між своєю гладкою циліндричною
робочою поверхнею і відповідною поверхнею ро-
ликового контрзразка

Відомий також зразок дни дослідження трибо-
технічних властивостей матеріалів і покриттів при

ударних навантаженнях, виконаний у вигляді ро-
лика з гладкою циліндричною робочою поверхнею
і доповнений співвісно встановленим з ним диском
овальної або еліптичної форми, при цьому допо-
міжний диск жорстко закріплений на торці ролика
двома діаметрально розміщеними штирями, а ді-
аметр гладкої циліндричної робочої поверхні ро-
лика більший довжини малої осі вказаного диска і
меншій довжини його великої осі [Джемелінський
В В, Дузенко Ю М, Богомол І В

Пристрій для дослідження триботехнічних
властивостей матеріалів і покриттів при ударних
навантаженнях - Деклараційний патент України №
36726 А, МПК6 G01N 3/56, 2001, Бюл. № 3]

Проте такий зразок не забезпечує можливості
дослідження триботехнічних властивостей матері-
алів і покриттів при різних кількості /частоті/ удар-
них навантажень між гладкою циліндричною робо-
чою поверхнею свого ролика і відповідною
поверхнею роликового контрзразка

В основу винаходу поставлено задачу розро-
бити такий зразок для дослідження триботехнічних
властивостей матеріалів і покриттів при ударних
навантаженнях, який би забезпечував можливість
ступінчасте регулювати кількість /частоту/ ударних

(13) A

(11) 50456

(19) UA

навантажень між гладкою циліндричною робочою поверхнею свого ролика і відповідною поверхнею контрзразка за рахунок доповнення зразка другим диском овальної або еліптичної форми.

Поставлена задача вирішується тим, що в зразку для дослідження триботехнічних властивостей матеріалів і покриттів при ударних навантаженнях виконаному у вигляді ролика з гладкою циліндричною робочою поверхнею і доповненому співвісно встановленим з ним диском овальної або еліптичної форми, при цьому допоміжний диск жорстко закріплений на торці ролика двома діаметрально розміщеними штирями, а діаметр гладкої циліндричної робочої поверхні ролика більший довжини малої осі вказаного диска і менший довжини його великої осі, новим являється те, що він доповнений другим диском овальної або еліптичної форми, встановленим співвісно з роликом і жорстко закріпленим двома діаметрально розміщеними штирями на його протилежному торці, при цьому обидва допоміжні диски овальної або еліптичної форми мають однакові розміри своїх малих і великих осей, отвори для вказаних штирів в другому допоміжному диску розміщені по одному його куту і у взаємно перпендикулярних площинах вздовж цих осей, а довжина кожного штиря дорівнює загальній ширині ролика і обох допоміжних дисків.

Доповнення такого зразка другим диском овальної або еліптичної форми, який встановлено співвісно ролику і жорстко закріплено двома штирями на його протилежному торці, а також розміщення отворів для вказаних штирів в другому допоміжному диску по одному куту і у взаємно перпендикулярних площинах вздовж його малої і великої осей, дозволяє ступінчасте регулювати кількість /частоту/ ударних навантажень між гладкою циліндричною робочою поверхнею свого ролика і відповідною поверхнею роликів контрзразка, тому що другий допоміжний диск зразка овальної або еліптичної форми можна повертати навколо своєї центральної осі і фіксувати в різних положеннях через кожні 90° відносно його ролика і першого допоміжного диска овальної або еліптичної форми, забезпечуючи при цьому в межах кожного оберту два або чотири ударних навантаження між гладкими циліндричними робочими поверхнями ролика зразка і контрзразка.

На фіг 1 схематично показано вузол тертя з використанням запропонованого зразка для дослідження триботехнічних властивостей матеріалів і покриттів при ударних навантаженнях, на фіг 2 показано вид ва фіг 1 в перерізі А-А, на фіг 3 показано запасний приклад використання запропонованого зразка в вузлі тертя по фіг 1 і 2, на фіг 4 показано другий допоміжний диск запропонованого зразка.

Вузол тертя для дослідження триботехнічних властивостей матеріалів і покриттів при ударних навантаженнях складається із зразка 1 і контрзразка 2, які закріплені співвісно на своїх паралельно розміщених валах відповідної машини тертя з забезпеченням між їх робочими поверхнями необхідного зовнішнього навантаження, а також необхідного режиму їх тертя кочення з відносним проковзуванням. При цьому зразок 1 і контрзразок 2 мають паралельні між собою і перпендикулярні

до своїх центральних осей обертання торці.

Зразок 1 виконаний у вигляді ролика 3 з гладкою циліндричною робочою поверхнею діаметром D_1 і доповнений співвісно встановленим з ним диском 4 овальної або еліптичної форми, при цьому допоміжний диск 4 жорстко закріплений на торці ролика 3 двома діаметрально розміщеними штирями 5 і 6, а діаметр D_1 гладкої циліндричної робочої поверхні ролика 3 більший довжини а малої осі вказаного диска 4 і менший довжини в його великої осі. Крім цього, зразок 1 доповнений другим диском 7 овальної або еліптичної форми, встановленим співвісно з роликом 3 і жорстко закріпленим двома діаметрально розміщеними штирями 5 і 6 на його протилежному торці, при цьому обидва допоміжні диски 4 і 7 овальної або еліптичної форми мають однакові розміри своїх малих і великих осей, отвори 8 для вказаних штирів 5 і 6 в другому допоміжному диску 7 розміщені до одного куту діаметром D_2 і у взаємно перпендикулярних площинах вздовж цих осей, а довжина кожного штиря 5 і 6 дорівнює загальній ширині С ролика 3 і обох допоміжних дисків 4, 7.

Контрзразок 2 також виконаний у вигляді ролика з гладкою циліндричною робочою поверхнею діаметром D_3 . При цьому загальна ширина С ролика 3 і обох допоміжних дисків 4, 7 овальної або еліптичної форми зразка 1 менше ширини е гладкої циліндричної робочої поверхні роликів контрзразка 2.

Працює вузол тертя з використанням запропонованого зразка для дослідження триботехнічних властивостей матеріалів і покриттів при ударних навантаженнях наступним чином.

Спочатку зразок 1 гладкою циліндричною робочою поверхнею свого ролика 3 з необхідним зовнішнім навантаженням Р прижимається до гладкої циліндричної робочої поверхні роликів контрзразка 2. Після цього, зразок 1 і контрзразок 2 приводяться в обертальний рух ω з одночасною подачею мастильного матеріалу в зону їх контакту, а також забезпеченням між ними необхідного режиму тертя кочення з відносним проковзуванням.

В результаті, з гладкою циліндричною робочою поверхнею контрзразка 2 зразок 1 по черзі взаємодіє гладкою циліндричною робочою поверхнею свого ролика 3 і закругленими вершинами своїх обох допоміжних дисків 4, 7 овальної або еліптичної форми, які розміщені протилежно один від одного вздовж їх великих осей довжиною в При цьому обидва допоміжні диски 4 і 7 овальної або еліптичної форми з закругленими вершинами вздовж великої осі довжиною в виконують роль генератора ударних навантажень між гладкими циліндричними робочими поверхнями ролика 3 зразка 1 і роликів контрзразка 2.

Кількість /частота/ ударних навантажень між гладкими циліндричними робочими поверхнями ролика 3 зразка 1 і контрзразка 2 в межах кожного їх оберту залежить від взаємного положення обох допоміжних дисків 4 і 7 овальної або еліптичної форми зразка 1. Якщо закруглені вершини обох допоміжних дисків 4 і 7 вздовж їх великих осей довжиною в розміщені в одних напрямках, то при цьому в межах кожного оберту зразка 1 буде за-

безпечуватися тільки два ударних навантаження з контрзразком 2, а якщо закруглені вершини обох допоміжних дисків 4 і 7 вздовж їх великих осей розміщені у взаємно перпендикулярних площинах, то при цьому в межах кожного оберту зразка 1 буде забезпечуватися уже чотири ударних навантаження з контрзразком 2.

Сила ударних навантажень між гладкими циліндричними робочими поверхнями ролика 3 зразка 1 і роликів контрзразка 2 залежить від величини зовнішнього навантаження P . Амплітуда ударних навантажень між вказаними робочими поверхнями ролика 3 зразка 1 і контрзразка 2 залежить від висоти h розположених закруглених вершин обох допоміжних дисків 4 і 7 зразка 1 овальної або еліптичної форми над гладкою циліндричною робочою поверхнею свого ролика 3, а од-

ночасно і від висоти піднімання ролика 3 зразка 1 над гладкою циліндричною робочою поверхнею роликів контрзразка 2.

Таким чином, доповнення запропонованого зразка другим диском овальної або еліптичної форми, а також встановлення цього диска співвісно ролику зразка і жорстке закріплення його двома штирями на протилежному торці вказаного ролика з можливістю свого повертання навколо центральної осі і фіксації в різних положеннях через кожні 90° , дозволяє ступінчасте регулювати кількість /частоту/ ударних навантажень між зразком і контрзразком, забезпечуючи при цьому в межах кожного їх оберту два або чотири таких навантаження.

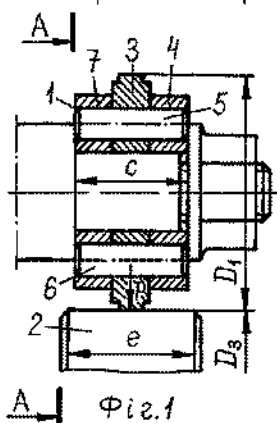

Fig. 1

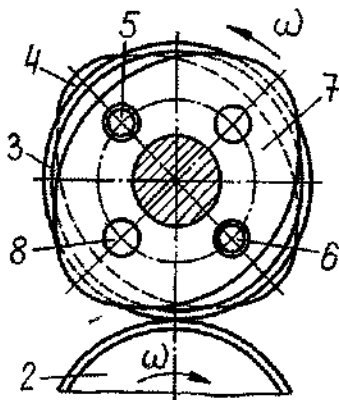

Fig. 3

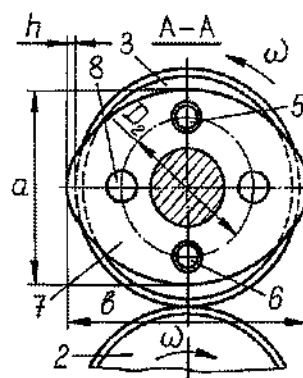

Fig. 2